

Лекція 17

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

План:

- 1. Загальна характеристика інституту президента**
- 2. Порядок обрання Президента України**
- 3. Функції і повноваження Президента України**
- 4. Імпічмент Президента**

1. Загальна характеристика інституту президента

Президент

— це, як правило, одноособовий виборний глава держави в країнах з республіканською формою правління, який обирається її громадянами або парламентом на 4—7 років.

Інститут президентства

**— це система правових норм,
направлених на регулювання
суспільних відносин, змістом яких є
діяльність президента України як їх
суб'єкта**

Президент обирається

громадянами відповідних держав шляхом прямих або непрямих виборів.

Прямі вибори більше характерні для держав з президентською (за винятком США та Індонезії) або напівпрезидентською формами правління (Росія, Франція, Бразилія, Мексика).

У більшості парламентських республік (Греція, Ізраїль, Чехія, Словаччина) президент обирається **непрямими виборами**: парламентом (його влада вважається похідною від парламенту) або виборщиками, які обираються населенням або спеціальними колегіями, до яких входять представники суб'єктів федерації або адміністративно-територіальних одиниць (ФРН, Індія, Пакистан, Італія).

Заяви та звернення

- акти ненормативного характеру, які містять заклики до парламентів, інших вищих органів інших країн здійснити певні дії (або утриматися від здійснення певних дій) з метою підтримання миру, подальшого розвитку дво- та багатосторонніх відносин, усунення джерел ускладнення міжнародного становища в цілому чи двосторонніх відносин.

Основні цензи щодо президентів

- * громадянство відповідної держави (причому у США, Колумбії, Монголії президент повинен мати громадянство за народженням, а не в результаті натуралізації);
- * проживання на її території протягом певного часу (не менше 10—15 років);
- * певне володіння громадянськими і політичними правами;
- * досягнення певного віку (мінімально допустимий — 25 років).

Обмежень балотування на посаду президента:

- * не більше двох разів за своє життя;
- * не більше двох разів поспіль;
- * особа може обиратися лише один раз
(деякі країни Латинської Америки);
- * немає обмежень (Франція).

Статус президента

- * У парламентській республіці президент є лише главою держави і виконує функції переважно представницького характеру. Міністри та уряд у цілому не підпорядковані та не відповідальні перед ним (Італія, ФРН).
- * Президент здійснює свої повноваження через інститут *контрасигнатури*, тобто акти президента діють лише за умови скріплення їх підписом прем'єр-міністра або міністра, відповідального за виконання цього акта.

Статус президента

- * У президентських республіках президент є главою держави і главою виконавчої влади одночасно (США, Бразилія). Йому підпорядковані міністри як у випадку, коли вони складають уряд, так і у випадку, коли колегіального органу вони не утворюють.
- * Посада прем'єр-міністра у таких державах є символічною або взагалі відсутня, фактичним керівником уряду є сам президент.

Статус президента

- * Президенти держав зі змішаною формою правління наділяються конституціями широкими правами в галузі виконавчої влади та іншими повноваженнями (нормотворчими, координаційними тощо).
- * У цих державах президент посідає становище над традиційними гілками влади як координатор щодо органів державної влади, держави, суспільства.
- * Повнота влади президента залежить від розстановки політичних сил.

Президент України (ст. 102)

- * є главою держави і виступає від її імені.
- * Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

2. Порядок обрання Президента України

Президент України

обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років (ст.103).

Президентом України

- може бути обрано громадянина України, який досяг 35 років, має право голосу, проживає в Україні протягом 10 останніх перед днем виборів років та володіє державною мовою.
- Одна й та сама особа не може бути Президентом України більше ніж два строки поспіль.
- не може мати іншого представницького мандата, обіймати посаду в органах державної влади або в об'єднаннях громадян, а також займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю чи входити до складу керівного органу або наглядової ради підприємства, що має на меті одержання прибутку. (ст.103)

Вибори Президента України

- Чергові вибори проводяться в останню неділю останнього місяця п'ятого року повноважень Президента .
- У разі дострокового припинення повноважень Президента вибори проводяться в період 90 днів з дня припинення повноважень.
- Порядок проведення виборів Президента України встановлено Законом України «Про вибори Президента України» від 05.03.1999 № 474-XIV.
- Вибори Президента України можуть бути черговими, позачерговими та повторними.

Етапи виборчого процесу

- 1) утворення територіальних виборчих округів;
- 2) утворення виборчих дільниць;
- 3) утворення територіальних та дільничних виборчих комісій;
- 4) формування списків виборців, їх перевірка та уточнення;
- 5) висування та реєстрація кандидатів;
- 6) проведення передвиборної агітації;
- 7) голосування у день виборів Президента України;
- 8) підрахунок голосів та встановлення підсумків голосування і результатів виборів Президента.

Обраним

- у день виборів Президентом України вважається кандидат, який одержав на виборах *більше половини голосів виборців*, які взяли участь у голосуванні.

Новообраний Президент України

- вступає на пост не пізніше ніж через 30 днів після офіційного оголошення результатів виборів, з моменту складення присяги народові на урочистому засіданні Верховної Ради України.
- Приведення Президента України до присяги здійснює Голова Конституційного Суду України.
- Президент України, обраний на позачергових виборах, складає присягу у п'ятиденний строк після офіційного оголошення результатів виборів(ст.104.

3. Функції і повноваження Президента України

Загальні функції Президента України

- * забезпечення єдності державної влади;
- * представництво держави;
- * забезпечення державного суверенітету та національної безпеки України;
- * забезпечення реалізації основних прав і свобод громадян;
- * установча;
- * нормотворча;
- * кадрова;
- * керівництво зовнішньополітичною діяльністю.

Повноваження Президента України

- * державне будівництво;
- * нормотворча діяльність;
- * забезпечення конституційної законності;
- * повноваження у галузі оборони і національної безпеки;
- * реалізація гарантій щодо забезпечення прав і свобод громадян;
- * зовнішня політика і міжнародні відносини;
- * нагородна політика.

Повноваження Президента щодо державного будівництва

- 1) *Установчі* - створення, реорганізації та ліквідації органів державної влади (п. 23 ч. 1 ст. 106 КУ ПУ утворює суди порядку);
- 2) *Номінаційні* - формування персонального складу державних органів (ст. 106 вносить у ВРУ подання про призначення Прем'єр-міністра, Міністра оборони; Міністра закордонних справ; призначає на посаду та звільняє з посади за згодою ВРУ Генерального прокурора, голову СБУ).
- 3) *Процедурні* - існування процедури формування органів державної влади (п. 7 ч. 1 ст. 106 Президент призначає позачергові вибори до ВРУ).

Повноваження Президента щодо нормотворчої діяльності

- * право законодавчої ініціативи (ч. 1 ст. 93).
Законопроекти, визначені Президентом як невідкладні, розглядаються ВРУ позачергово;
- * право вето (ст. 94; п. 30 ч. 1 ст. 106 КУ).
Президент позбавлений права накладати вето на закони про внесення змін до КУ;
- * підписання та обнародування законів (промульгація) (ст. 94, п. 29 ч. 1 ст. 106 КУ);
- * призначати та проголошувати всеукраїнський референдум (п. 6 ч. 1 ст. 106 Конституції України).

Повноваження Президента щодо конституційної законності

- * звертається до Конст. Суду України (ч. 2 ст. 150 Конституції України);
- * зупиняє дію актів КМУ з мотивів невідповідності КУ з одночасним зверненням до КСУ щодо їх конституційності (п.15 ч.1 ст.106);
- * скасовує акти Ради міністрів АРК (п. 16 ч. 1 ст. 106);
- * скасовує рішення голів місцевих держадмініст. що суперечать КУ та ЗУ (ч. 8 ст. 118 КУ);
- * має право на відкладальне вето.
- * приймає рішення про введення в Україні або окремих її місцевостях надзвичайного стану (п. 21ч.1ст.106КУ).

Повноваження Президента щодо оборони та нац. безпеки

- * є Верховним Головнокомандувачем ЗСУ; призначає та звільняє з посад вище командування ЗСУ, інших військових формувань (п.17ч.1 ст.106);
- * очолює Раду нац. безпеки і оборони України (п. 18 ч. 1 ст. 106 КУ);
- * вносить до ВРУ подання про оголошення стану війни та приймає рішення про використання ЗСУ (п. 19 ч. 1 ст. 106 Конституції України);
- * Приймає рішення про загальну або часткову

Повноваження Президента щодо забезпечення прав і свобод громадян

з ними пов'язані всі повноваження глави держави. У вузькому розумінні до цих повноважень належать ухвалення рішення про прийняття до громадянства України та припинення громадянства України, про надання притулку в Україні; здійснення помилування (пункти 26, 27 ч. 1 ст. 106 Конституції України).

Нормативні акти Президента

- видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України.
- *Укази* — це рішення Президента, що мають нормативний характер, тобто містять загальні правові приписи невизначеному колу суб'єктів, розраховані на довготривале і багаторазове застосування (нормативні, ненормативні) .
- *Розпорядження* — це владний акт Президента, виданий у межах його компетенції, що має обов'язкову силу для фізичних та юридичних осіб,

Послання та подання Президента

- Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 106 КУ Президент звертається з **посланнями** до народу та з щорічними і позачерговими посланнями до ВРУ про внутрішнє і зовнішнє становище України.
- Президент має право вносити конституційні **подання** про відповідність Конституції НПА (статті 150, 151 КУ).

консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби Президента

(п. 28 ч. 1 ст. 106 Конституції України).

- *Секретаріат Президента України* - постійно діючий орган.
- *Постійний представник Президента на ЧАЕС* (Указ від 01.08.2001 р. № 573/2001);
- *Повноважний Представник Президента з питань додержання прав та свобод людини і громадянина* (Указ від 05.04.2007 р. № 276/2007);
- *Представництво Президента в АРК.*

4. Дострокове припинення повноважень Президента

Повноваження Президента

- Президент, на час виконання повноважень користується правом недоторканності (ч.1 ст.105).
- Президент виконує свої повноваження до вступу на пост новообраного Президента України.
- Повноваження Президента **припиняються достроково** у разі:
 - 1) відставки;
 - 2) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
 - 3) позбавлення з поста в порядку імпідменту;

Відставка Президента

- набуває чинності з моменту проголошення ним особисто заяви про відставку на засіданні ВРУ (ст. 109 Конституції України).
- Неможливість виконання Президентом України своїх повноважень *за станом здоров'я* має бути встановлено на засіданні ВРУ і підтверджено рішенням, прийнятим більшістю від її конституційного складу на підставі письмового подання ВСУ — за зверненням ВРУ і медичного висновку (ст. 110).

Імпічмент (ст.111)

- Президента може бути усунено з поста ВРУ в порядку *імпічменту* у разі вчинення ним державної зради або іншого злочину.
- питання про усунення Президента ініціюється більшістю від конституційного складу ВРУ.
- Для проведення розслідування ВРУ створює спеціальну тимчасову слідчу комісію, до складу включаються спец. прокурор і спеціальні слідчі.
- Висновки і пропозиції тимчасової слідчої комісії розглядаються на засіданні ВРУ.

Виконання обов'язків

У разі дострокового припинення повноважень Президента (ст.108, 109, 110, 111 КУ) виконання обов'язків Президента до обрання і вступу на пост нового Президента покладається на Голову ВРУ. Голова ВРУ в період виконання ним обов'язків Президента не може здійснювати повноваження, передбачені пунктами 2, 6-8, 10-13, 22, 24, 25, 27, 28 ч. 1 ст. 106 Конституції України (ст. 112 КУ).